

PELASTUSOPISTO

POLIISI
POLISIAMMATTIKORKEAKOULU

Häiriönä onnettomuuspaikalla

Onnettomuuspaikoilla kuvaamisen haitallisuudesta ja häiritsevyydestä
Oona Englund

05/2023

ESIPUHE

Vuonna 2015 Kauhavan Alahärmässä järjestettiin rekka- ja kuorma-autotapahtuma Power Truck Show, jossa yhtenä ohjelmanumerona oli Tractor pulling-kilpailu. Epäonnisesti yhden kilpailuun osallisen ajoneuvon, monsteriauton, rengas irtosi turvatoimista huolimatta ja pyöri esiintymisalueilta sivuun valtavalla voimalla osuen pakettiautoon ja kimmoten yleisöön. Yleisöä oli paljon ja mukana oli myös lapsia ja vanhuksia. Seitsemän henkilöä päätyi tilanteen seurauksena sairaalahoitoon, osa heistä alaikäisiä.

Jossain vaiheessa tapahtumien aikana järjestyksenvalvojen radioliikenteestä kävi ilmi, että Tractor pulling-alueella oli tapahtunut onnettomuus. Tilanteen vakavuuden ja hektisyyden vuoksi radioliikenne hiljeni lähes olemattomiin, eivätkä kauempana olleet järjestyksenvalvojat saaneet tietoa tapahtumista. Kaiken kaaoksen keskellä joku paikallaolija oli lähettänyt kuvaamansa videot ja kuvat valtamedioille, joiden otsikot kertoivat onnettomuudesta jo ennen kuin pelastushenkilöstö ehti paikalle. Kuvat onnettomuudesta levisivät, kun auttajat yrittivät vielä selvittää, montako autettavaa paikalla edes oli.

Toimin järjestyksenvalvojana tapahtumassa, mutta kauempana onnettomuuspaikalta, lähes alueen toisella laidalla. Jo tuolloin tilannekuvien leviäminen kulovalkean tavoin mietitytti, opinnäytetyön aihepiiriä ei ollut tarvetta opintojen alettua juuri miettiä.

Haluan kiittää jokaista opinnäytetyöprosessin aikana kannustavia sanoja, olkapään taputuksia, tukeaan ja omaa osaamistaan jakanutta henkilöä. Ilman teitä prosessi olisi ollut todennäköisesti vielä jo toteutunutta huomattavasti raskaampi. Haluan myös kiittää aiheittani esille nostaneita tahoja ja henkilöitä, jotka kokonaisuuden keskeneräisyydestä huolimatta olivat kiinnostuneita aiheesta ja erityisesti tutkimuksen tuloksista.

Haluan kiittää aivan erityisesti neljää ystävääni, jotka lähtivät mukaan kansalaisaloitteeseen onnettomuuspaikoilla kuvaamisen ja kuvamateriaalin levittämisen rajoittamiseksi. Laitoitte oman nimenne esille työtäni tukeaksenne. Ilman teitä aloite ei olisi saanut edes alkuaan, olkoonkin, että nytkin jäätiin pistesijoille.

Kokkolassa 30.4.2023

Oona Englund

TIIVISTELMÄ

Tekijä: Oona Englund

Julkaisun nimi: Häiriönä onnettomuuspaikalla

Opinnäytetyön muoto: Tutkimuksellinen

Julkisuusaste: Julkinen

Ohjaaja: Ilkka Kaarakainen, vanhempi opettaja

Tutkinto: Pelastusalan päällystötutkinto (AMK)

Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää, onko onnettomuuspaikoilla kuvaaminen niin häiritsevää, että se tulisi kieltää. Oletusarvona jo opinnäytetyötä aloitettaessa oli, että onnettomuuspaikoilla kuvaaminen ja kuvamateriaalin levittäminen koetaan ainakin jossain määrin häiritseväksi ja haitalliseksi.

Opinnäytetyössä käytiin läpi lakeja ja asetuksia, joita voitaisiin soveltaa onnettomuuspaikoilla kuvaamiseen, kuvamateriaalin levittämiseen ja julkaisuun, mutta myös yleiseen auttamisvelvollisyyteen ja sen laiminlyömiseen.

Aihetta tutkittiin pääasiallisesti auttajien näkökulmasta. Tutkimus tehtiin määrällisenä kyselytutkimuksena, joka oli kohdistettu paloiesimiehille, sopimuspalokuntien ryhmänjohtajille sekä ensihoidon kenttäjohtajille. Tutkimuksessa pyrittiin selvittämään, kuinka haitallisena ja häiritsevänä pelastushenkilöstö kokee onnettomuuspaikoilla kuvaamisen. Kyselyssä käsiteltiin myös kuvien leviämistä ja levittämistä. Kysely oli mielipide- ja kokemuspohjainen selvitys. Kyselyn tuloksissa oli selvästi nähtävissä, että pelastushenkilöstö kokee onnettomuuspaikoilla kuvaamisen häiritsevänä ja kuvaamista sekä kuvamateriaalin levittämistä haluttaisiin pystyä rajoittamaan.

Osana opinnäytetyötä aloitettiin kansalaisaloite onnettomuuspaikoilla kuvaamisen ja kuvamateriaalin levittämisen rajoittamiseksi. Kansalaisaloitteen perusteluina käsiteltiin opinnäytetyön osana toteutetun kyselyn tuloksia.

Opinnäytetyön tuloksia voidaan käyttää jatkossa pelastustoiminnan turvallisuusviestinnän suunnittelussa ja taustoituksessa. Työn tutkimuksen tuloksia on jo päästy hyödyntämään niin kansalaisaloitteen osana kuin turvallisuusviestinnän kampanjoinnissakin.

Sivumäärä: 32 sivua + 2 liitettä

Tarkastuskuukausi ja vuosi: Toukokuu 2023

Avainsanat: kuvaaminen, onnettomuuspaikka, kansalaisaloite, häiriö

ABSTRACT

Author: Oona Englund

Title of Project: As a distraction at the accident scene

Type of thesis: Research based

Confidentiality: Public

Academic Supervisor: Mr. Ilkka Kaarakainen, Senior Instructor

Degree Programme: Fire Officer's Degree (UAS)

The aim of this thesis was to research, if photographing at the accident scenes is so distracting, that it should be prohibited. At the start of the project, the assumption was already that recording the accident scenes and publishing the material is distracting and harmful at least to an extent.

This thesis involves examining some laws, which could be seen as either permitting or prohibiting the recording of accident scenes and publishing the material. Also examined herein are laws concerning the duty to help and neglecting that duty.

The research was principally conducted from the viewpoint of first responders. The research was produced as quantitative research. The focus group were fire foremen, group leaders of contract fire brigades, and foremen of the EMS. The aim of the research was to examine how distracting and harmful it is for the first responders when unauthorized bystanders photograph and film accident scenes. The research also examined publishing the material recorded at accident scenes. The results clearly show that first responders perceive photographing and filming of accident scenes as distracting and harmful. The results also show that first responders want to restrict the publishing of such material.

A citizens' initiative was launched as part of the thesis. The citizens' initiative concerned restricting both photographing at accident scenes and the publishing of pictures taken and videos recorded taken at such scenes. The results of the research done for this thesis were used as a justification for the citizens' initiative.

The results of this thesis can be used in planning and optimizing safety communication materials. The results have already been used in the citizens' initiative and a safety communication campaign.

Pages: 32 pages + 2 appendices

Month and year: May 2023

Keywords: photographing, accident scene, Citizens' initiative, distraction

REFERAT

Författare: Oona Englund

Publikationens namn: Som störande faktor på olycksplatsen

Lärdomsprovets form: Forskningsbaserad

Offentlighetsgrad: Offentlig

Handledare: Ilkka Kaarakainen, Äldre Lärare

Examen: Brandbefälets Utbildningsprogram (YH)

Syftet med detta lärdomsprov var att undersöka ifall fotografering på olycksplatserna är så skadligt och störande att det borde förbjudas. I början av projektet fanns det redan en förmodan att fotografering och filmning på olycksplatserna är åtminstone dels störande och skadligt.

I detta lärdomsprov undersöktes också lagar samt förordningar, vilka som kan appliceras gällande fotografering samt filmning på olycksplatser och publicering av dessa bilder samt videor. Utöver detta undersöktes lagar samt förordningar som kan appliceras gällande den allmänna skyldigheten att hjälpa och försummelse av denna skyldighet.

Ämnet undersöktes huvudsakligen ur hjälparnas synvinkel. Forskningen utträttades som en kvantitativ forskning. Målgruppen av denna forskning var brandförmännen, gruppleddarna av avtalsbrandkårernas gruppleddare och akutmårdens fältchefer. Syftet med forskningen var att undersöka hur störande och skadligt fotografering och filmning på olycksplatser är räddningspersonalens synvinkel. I undersökningen undersöktes också spridning av material fotograferat på olycksplatser. Resultaten var tydliga och visar tydligt att räddningspersonalen ser fotografering och filmning av olycksplatser skadligt och störande. Resultaten visar också att räddningspersonalen vill begränsa spridningen av materialet.

Som en del av detta lärdomsprov startades ett medborgarinitiativ. Medborgarinitiativet gällde begränsning av fotografering och filmning på olycksplatser samt spridning av detta material. Som grund för medborgarinitiativet användes forskningsresultaten från detta lärdomsprov.

Resultaten från detta lärdomsprov kan utnyttjas till planering och motivering gällande säkerhetskommunikationsmaterial. Resultaten har redan blivit utnyttjade för att motivera medborgarinitiativet samt säkerhetskommunikationskampanjen.

Sidantal: 32 sidor + 2 bilagor

Månad och år då granskningen skett: Maj 2023

Nyckelord: fotografering, olycksplats, medborgarinitiativ, störning

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	7
2 KUVAAMINEN ONNETTOMUUSPAIKOILLA	9
2.1 Kuvaamisen haitat	12
2.2 Kuvaamisen hyödyt.....	12
3 LAKI.....	Virhe. Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.
3.1 Laki Suomessa	14
3.2 Laki muualla.....	15
4 TUTKIMUS	17
4.1 Tutkimuksen toteuttaminen	17
4.2 Tutkimuskysymykset.....	18
4.3 Tutkimuksen tulokset	20
5 KANSALAISALOITE	23
5.1 Kansalaisaloitteen prosessi.....	23
5.2 Kansalaisaloitteen tulokset.....	25
6 TYÖN JA SEN TULOSTEN KÄYTETTÄVYYS JATKOSSA	26
7 POHDINTA.....	28
7.1 Työn prosessi ja onnistuminen.....	29
7.2 Oma oppiminen ja henkilökohtainen pohdinta	30
LÄHTEET	31
LIITE 1	32
LIITE 2.....	34

1 JOHDANTO

Opinnäytetyön aihe valikoitui kirjoittajan omakohtaisen kokemuksen lisäksi siksi, että se on ajankohtainen ja huoli onnettomuuspaikoilla kuvaamisesta ja siihen liittyvistä riskeistä nousee niin uutisissa, kuin sosiaalisessa mediassakin säännöllisen epäsäännöllisesti. Etenkin pelastusalan toimijat nostavat usein esille onnettomuuspaikkojen riskejä ja onnettomuudessa osallisena olleiden yksityisyyden. Työn pääkysymys on ”Onko onnettomuuspaikoilla kuvaaminen niin haitallista, että se tulisi kieltää?”

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää, onko onnettomuuspaikoilla kuvaaminen niin haitallista, että sitä pitäisi pystyä rajoittamaan. Opinnäytetyö ei pyri selvittämään, onko kuvaaminen haitallista tai häiritsevää, vaan lähtee siitä oletuksesta, että ainakin jollain tasolla kuvaaminen ja kuvamateriaalin levittäminen ovat haitallisia ja häiritseviä toimintoja onnettomuuspaikoilla sekä usein niiden välittömässä läheisyydessä.

Tämä opinnäytetyö pyrkii selvittämään, kuinka haitalliseksi kuvaaminen onnettomuuspaikoilla koetaan pelastushenkilöstön keskuudessa sekä onko se niin haitallista, että molempia kuvaamista ja kuvamateriaalin levittämistä pitäisi pystyä rajoittamaan. Lisäksi opinnäytetyössä kartoitetaan tämän hetken tilannetta onnettomuuspaikoilla kuvaamisen ehkäisemiseksi ja rajaamiseksi.

Opinnäytetyön aihe on erityisen ajankohtainen etenkin nyt, kun kuvaaminen ja materiaalin jakaminen on helpompaa kuin koskaan aiemmin siihen tarvittavien välineiden kuten älypuhelimien löytyessä lähes jokaisen taskusta. Aiheena onnettomuuspaikkakuvaaminen nousee esille tasaisesti jopa valtamedioissa, mutta etenkin pelastusalan toimijoiden keskuudessa. Opinnäytetyötä tai vastaavaa tutkimusta ei ole aiemmin tehty pelastushenkilöstön näkökulmasta.

Opinnäytetyön luvussa kaksi käsitellään onnettomuuspaikoilla kuvaamista yleisellä tasolla, sen haittoja erityisesti pelastushenkilöstön ja turvallisuuden näkökulmasta sekä myös mahdollisia hyötyjä, joita kuvaamisesta voi olla.

Kolmannessa luvussa käsitellään jo olemassa olevia lakeja ja asetuksia, joiden perusteella onnettomuuspaikoilla kuvaamista olisi mahdollista rajoittaa. Lisäksi käsitellään onnettomuuspaikoilla kuvaamista rajoittavia olemassa olevia lakeja muualla Euroopassa. Luvussa käsitellään myös lakeja, jotka puoltavat onnettomuuspaikoilla kuvaamista esimerkiksi sananvapauden ja viranomaisten toiminnan läpinäkyvyyden nimissä.

Neljännessä luvussa käsitellään tuloksineen opinnäytetyön tutkimus, joka selvittää, onnettomuuspaikoilla kuvaamisen yleisyyttä ja haitallisuuden kokemusta auttajien näkökulmasta. Luvussa käsitellään myös tutkimuksen toteutusta, tutkimuksen kysymyksiä perusteluineen sekä perusteita sille, kuinka kohderyhmä valikoitui ja pyrittiin tavoittamaan.

Viides luku käsittelee opinnäytetyön osana aloitettua kansalaisaloitetta. Luvussa käsitellään kansalaisaloitetta yleisellä tasolla sekä opinnäytetyön osana aloitetun kansalaisaloitteen prosessi aloitteen aloittamisesta kannatusilmoitusten keräämisen päättymiseen saakka.

Kuudennessa luvussa käsitellään kokonaisuutena opinnäytetyön ja siitä saatujen havaintojen hyödyntämistä jatkossa sekä kokonaisuuden jatkojalostusmahdollisuutta. Luvussa käsitellään muun muassa materiaalin hyödyntämistä osana turvallisuusviestintää ja sitä, kuinka esimerkiksi tutkimuksen materiaaleja on jo hyödynnetty.

Seitsemäs ja viimeinen luku on jätetty omakohtaiselle pohdinnalle. Itse opinnäytetyön ja sen tulosten pohdinnan lisäksi luvussa pohditaan henkilökohtaisella tasolla opinnäytetyön prosessia sekä omaa oppimista.

2 KUVAAMINEN ONNETTOMUUSPAIKOILLA

Tässä luvussa käsitellään onnettomuuspaikoilla kuvaamista, sen haitallisuutta ja mahdollisia hyötyjä. Aihe on hyvin laaja, ja luvussa on pääasiallisesti pyritty käsittelemään aihetta nimenomaan yleisellä tasolla ja ilmiönä.

Onnettomuuspaikoilla kuvaaminen on lisääntynyt viime vuosina radikaalisti, kun kamera kulkee taskussa kaiken aikaa. Lisäksi onnettomuuspaikkakuvien levittäminen on entistä helpompaa ja nopeampaa koko maailman ollessa tarjolla taskussa käytännössä kaiken aikaa. Välillä kuvat lähtevät leviämään ennen kuin levittäjä ehtii edes ajatella tekonsa seurauksia. Kerran internetiin päätyntä materiaalia on lähes mahdotonta saada sieltä pois. (Mediataitokeskus.)

Pelastushenkilöstön työ on julkista ja sitä saa kuvata. Onnettomuuspaikoilla kuvaamista rajoittamista kannattavien artikkeleiden ja aiheiden kommenttikentissä nostetaan usein esille, kuinka onnettomuuspaikoilla kuvaamista ei saa kieltää, koska kuvat tai videot onnettomuuspaikoilta voivat auttaa selvittämään onnettomuuden kulkua sekä selkeyttää tapahtumia kokonaisuutena. Viranomaistoimijoista etenkin poliisin tiedetään myös toisinaan pyytävän onnettomuus- tai rikospaikalta otettuja kuvia siviileiltä ja median edustajilta tilanteen selvittämisen avuksi. Pitää kuitenkin miettiä, missä menee raja. Jos stabilisoituneella onnettomuuspaikalla, jossa auttajat ovat jo paikalla, kuvataan onnettomuuden uhria siviilikkujen välkkeessä, ei motiivi kuvien ottamiselle todennäköisimmin ole onnettomuuden tai siihen johtaneiden tapahtumien selkiyttäminen (Ilta-Sanomat 4.11.2019).

Onnettomuuspaikoilla kuvaaminen on pelastusalan yhteinen huoli, josta kuulu kaikua kentältä taisaisin väliajoin. Pelastuslaitokset, ensihoidon toimijat sekä vapaaehtoiset muistuttelevat aina tarpeen tullen kuvaamisen välttämisestä omissa sosiaalisissa medioissaan, mistä esimerkkinä kuva 1. Vielä ei ole koettu sitä, että joku menettää henkensä tai terveytensä onnettomuuspaikkaa kuvaavan henkilön huomion herpaantuessa, mutta kaukanakaan ei olla oltu. Toisinaan ylitetään uutiskynnyskin. Siitä huolimatta kuvaajia löytyy (Ilta-Sanomat 2019).

Pohjois-Savon pelastuslaitos 2 tuntia · 🌐

Pelastuslaitoksella oli äsken tehtävä vilkkaasti liikennöidyllä vt9:llä Rautalammilla.

Lukuisat autot ajoivat hiljentämättä onnettomuuspaikan ohi, samalla kuvaten onnettomuuspaikkaa.

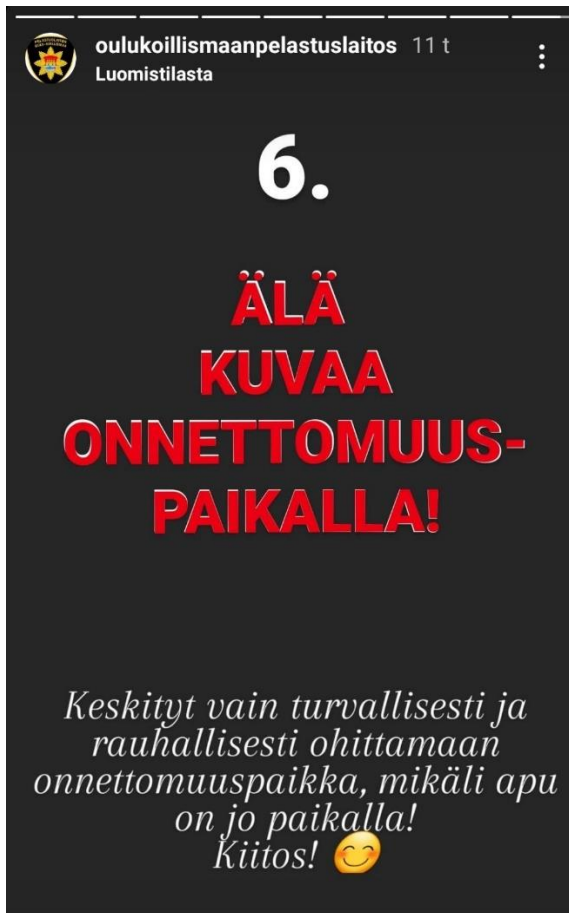
Havaittuasi onnettomuuden, hiljennä vauhtia, ohita onnettomuuspaikka suurta varovaisuutta noudattaen ja noudata liikenteenohjaajien merkkejä. Älä kuvaa onnettomuuspaikkaa, sillä aiheutat lisävaaraa pelastajille, itsellesi ja muille kanssakulkijoille.

[#pohjoissavonpelastuslaitos](#) [#pspela](#)
[#turvallinenpohjoissavo](#) [#valtatie](#) [#äläkuvaa](#)

Kuva 1. Pohjois-Savon pelastuslaitoksen Facebook-julkaisu onnettomuuspaikoilla kuvaamisesta ja onnettomuuspaikan oikeaoppisesta ohittamisesta (Pohjois-Savon pelastuslaitos 2021).

Tähän asti tappiot onnettomuuspaikkoja ohittaneiden keskittymisen herpaantuessa ovat liittyneet lähinnä kalustoon; isompaan ja pienempään. Toive on, että onnettomuuspaikkaa ohittaessa tai muuten tarkastellessa keskittymisen herpaantumisesta johtuvat tappiot jäisivät siihen, ja vielä parempi olisi, jos tappioita ei tulisi lainkaan (MTV-uutiset 2021).

Kuvaamisen rajoittaminen voi haitata lehdistöä ja julkaisemista. Lehdistöllä on kuitenkin valmiita kuvapankkeja, joita voidaan käyttää onnettomuustiedottamisen yhteydessä ilman, että vaaranneetaan kenenkään turvallisuutta tai yksityisyyttä.

Kuva 2. Kuvakaappaus Oulu-Koillismaan Instagramiin jakamasta vuorokauden näkyvästä Instagram-tarinasta onnettomuuspaikoilla kuvaamisesta ja onnettomuuspaikan ohittamisesta. Alkuperäinen tarina ei enää saatavilla. (Oulu-Koillismaan pelastuslaitos.)

Muiden kuin toimittajien kohdalla on mahdollisuus vedota yksityisyyden suojan lisäksi tunteisiin. Yleinen ilmapiiri tuomitsee onnettomuuspaikoilla kuvaamisen inhimillisistä syistä; pelastushenkilöstön pitää antaa tehdä työnsä rauhassa, kenenkään ei pitäisi saada tietoa oman läheisensä osallisuudesta onnettomuuteen median tai sosiaalisen median kautta. Vedotaan myös yksilön turvallisuuteen; kuvatessaan onnettomuuspaikkaa voi pahimmillaan aiheuttaa lisäonnettomuuksia (MTV-uutiset 2021; Pohjois-Savon Pelastuslaitos 2021; Oulu-Koillismaan pelastuslaitos; Keski-Uudenmaan pelastuslaitos 2023).

2.1 Kuvaamisen haitat

Auttajille onnettomuuspaikoilla kuvaaminen on työturvallisuusriski. Aivan erityisesti kun onnettomuuspaikkaa kuvataan liian läheltä tai ajoneuvoa kuljettaessa, vaarantuu niin kuvaajan kuin auttajan turvallisuus. Työturvallisuuden vaarantumisen lisäksi onnettomuuspaikkaa kuvatessa ja etenkin kuvaa eteenpäin jaettaessa tavasta riippumatta vaarantuu uhrin yksityisyyden suoja. Vaikka yksilöivät tiedot kuten rekisteritunnus olisi onnistuttu peittämään tai julkaistavassa materiaalisissa sumentamaan, ei etenkään pienillä paikkakunnilla ole vaikeaa selvittää vajailakaan yksityiskohdilla, kuka on joutunut onnettomuuden uhriksi. Tällöin arkaluontoistakin tietoa voi lähteä leviämään väärää kautta ja jopa uhrin omaiset voivat saada tiedon läheisensä onnettomuudesta tai jopa menehtymisestä viranomaisten sijaan sosiaalisen median tai niin kutsutun puskaradion kautta (YLE Marttala 2019).

Onnettomuuspaikoilla kuvaaminen on pelastusalan yhteinen huoli, joka nostetaan esille kerta toisensa jälkeen. Joillain henkilöillä onnettomuuspaikan kuvaaminen ohi ajettaessa ei riitä, vaan kuvaamiseen keskitytään ja onnettomuuspaikalle hakeudutaan uudestaan tai jäädään seuraamaan tilannetta hyvän kuvan tai sopivan videon pätkän toivossa Pelastuslaitokset jakavat huolensa ja muistuttavat onnettomuuspaikkojen kuvaamiseen liittyvistä asioista esimerkiksi omissa sosiaalisen median kanavissaan, mutta myös alan muiden julkaisujen kautta. Erityisesti asia nostetaan esille silloin, kun onnettomuuspaikalla muuhun kuin ohi ajamiseen kiinnitetty huomio on aiheuttanut lisävahinkoja kuten peltikolareita tai pelastushenkilöstön kalustoon kohdistuvia tappioita. (YLE Korpelainen 2019).

Yhtenä suurimpana ongelmana onnettomuuspaikkojen kuvaamisessa nähdään se, että onnettomuuspaikkaa kuvaavat ohi ajavien ajoneuvojen kuljettajat. Kun kuljettaja keskittyy onnettomuuspaikan kuvaamiseen ajamisen sijaan, aiheutuu lisää vaaratilanteita ja mahdollisuus lisävahingoille kasvaa (Ilta-Sanomat 2019).

2.2 Kuvaamisen hyödyt

Onnettomuuspaikoilla kuvaaminen voi olla hyödyllistä ja perusteltua. Esimerkkeinä voidaan käyttää, kuinka vaikkapa onnettomuuspaikalla tehtävien jälkiselvittelyiden kuten palon tutkinnan nimissä kuvat ovat perusteltuja ja toisinaan hyödyllisiäkin. Jos kuvaa saadaan useasta eri lähteestä ja kulmasta, voi esimerkiksi palon syttymispaikan ja -syyn selvittäminen olla helpompaa. Lisäksi voidaan saada lisätietoa esimerkiksi palon kehittymisestä tai etenemisestä. Myös liikenneonnettomuuksilla kuvamateriaalista voi käydä ilmi asioita, joita ilman kuva- tai videomateriaalia voitaisiin vain arvailla ja pyrkiä pääättelemään muuta kautta. Onnettomuuspaikoilla on toisinaan jopa tarve

ottaa kuvia ja pelastushenkilöstö voi olla kiireistä ja niin kiinni tehtävissään, ettei kuvaamiselle yksinkertaisesti jää aikaa. Etenkin tällöin voi olla, että onnettomuuspaikalla otetuista kuvista on hyötyä jälkikäteen. (Ilta-Sanomat 2019.)

Onnettomuuspaikoilla kuvaaminen voi tehdä viranomaisten työstä entistä läpinäkyvämpää. Viranomaisten tekemisen pitää olla lainmukaista ja perusteltua. Esimerkiksi poliisin ja poliisin tehtävien kuvaaminen julkisella paikalla on sallittua (poliisi.fi). Onpa kuultu jopa, että kaikki julkisuus on hyvää julkisuutta. Pelastustoimen näkyvyys pitää alaa ja sen toimintaa esillä, olipa onnettomuuspaikkaa kuvannut kuka hyvänsä – ja julkaisipa kuvan taho kuin taho.

3 KUVAAMISEEN SOVELLETTAVA LAINSÄÄDÄNTÖ

Tässä luvussa käsitellään, mitkä jo olemassa olevat lait puoltavat tai rajoittavat onnettomuuspaikoilla kuvaamista ja miten. Lisäksi käsitellään, mitä lakeja voitaisiin tulkita onnettomuuspaikoilla kuvaamisen rajoittamiseksi.

Luvussa käsitellään Suomessa voimassa olevia lakeja ja asetuksia ja kuinka ne on tulkittavissa joko onnettomuuspaikoilla kuvaamista puoltaviksi tai kieltäviksi määräyksiksi. Luvussa käsitellään myös Euroopassa, erityisesti Saksassa ja Ruotsissa, käytössä olevia lakeja ja asetuksia onnettomuuspaikoilla kuvaamisen tai onnettomuuspaikoilla kuvatun materiaalin levittämisen rajoittamisesta tai kieltämisestä.

3.1 Laki Suomessa

Suomessa suoranaisesti ei ole lakeja, jotka kieltäisivät onnettomuuspaikalla kuvaamisen tai muun oleskelun. Perustuslaissa määritelty sananvapaus määrittää sananvapautteen liittyvän oikeus ilmaista, julkistaa ja vastaanottaa mielipiteitä ja muita viestejä kenenkään estämättä (Perustuslaki nro 12§.)

Ensimmäinen laki, johon voidaan vedota onnettomuuspaikoilla kuvaamisen suhteen, on tieliikennelaissa määritelty avustamisvelvollisuus. Se melkein suorasti määrittää, että onnettomuuspaikalle ensimmäisenä osuvan henkilön tulisi kaivaa puhelin taskustaan vain apua hälyttääkseen ja muussa tapauksessa ryhtyä kykyjensä mukaisiin toimiin onnettomuuspaikan uhrien auttamiseksi ja lisäonnettomuuksien estämiseksi (Tieliikennelaki 729/2018, 7§.)

Onnettomuuspaikoilla kuvaaminen voi haitata pelastushenkilöstön työskentelyn lisäksi itse onnettomuuspaikalle saapumista. Näin ollen kuvaamista voitaisiin rajoittaa tai ainakin kuvaajia voidaan ohjata muualle, kun se haittaa onnettomuuspaikalle saapumista ja häiritsee hälytysajossa oleville ajoneuvoille esteettömän kulun antamista (Tieliikennelaki 729/2018, 10§.)

Kuvaaminen julkisella paikalla on lähtökohtaisesti sallittua, mutta kuvan tai muun materiaalin julkaiseminen ei yksiselitteisesti ole sallittua etenkin, jos kuvista on tunnistettavissa henkilöitä. Rikoslaisissa on säädetty rangaistavaksi yksityiselämää loukkaavan tiedon tai törkeää yksityiselämää loukkaavan tiedon levittäminen. Laissa on määritelty, mitä yksityiselämää loukkaava tieto ei ole, mutta luetteloa ei ole tehty asioista, jotka voitaisiin ajatella yksityiselämää loukkaaviksi. Käytännössä päätös materiaalin loukkaavuudesta pystytään tekemään vasta, kun kuva on jo julkaistu, eli levityksessä (Rikoslaki 39/1889, 8§.)

Yksityisyyden suoja etenkin kotirauhan piirissä on vahva. Edes poliisi ei saa tutkia asuntoa tai ajoneuvoa perusteetta kotirauhan nojalla. Esimerkiksi tästä nimenomaisesta syystä voitaisiin ajoneuvo, oli se sitten pyörillään tai ei, lukea myös kuvaamisen suhteen kotirauhan piikkiin. Kotirauhan rikkomisen lisäksi onnettomuuspaikkakuvien ottamisen ja levittämisen suhteen voitaisiin soveltaa samoja lakeja kuin esimerkiksi salakatselussa, jonka yritysikin on rangaistava. Rikoslaisissa on otettu huomioon useita rikosnimikkeitä ja erilaisia tapoja tehdä rikos. Kuitenkaan kuvaamisesta tai häiritsemisestä onnettomuuspaikoilla ei ole säädetty rangaistusta eikä sitä suoranaisesti voida soveltaa mihinkään olemassa olevaan rikosnimikkeeseen. (Rikoslaki 39/1889, 6§, 8§.)

Vaikka yksittäistä pykälää tai perustetta onnettomuuspaikoilla kuvaamisen rajoittamiseksi ei ole, voitaisiin edellä mainittujen lakipykäliden perusteella onnettomuuspaikoilla kuvaamista rajoittaa laillisin keinoin. Tiettävästi kukaan ei ole vielä yrittänyt vedota lakipykäliin onnettomuuspaikkojen kuvaamista rajoittaessaan.

Onnettomuuspaikat on mahdollista eristää esimerkiksi nauhoin, mutta eristetyltäkin alueelta pystyy toimivaltaisesti poistamaan tai kulkua rajoittamaan vain poliisi tai poliisin tehtäviä hoitava muu viranomainen kuten rajavartija. Pelastusviranomaisilla ei ole lainvoimaisia perusteita edes rajatulta alueelta poistamiseen.

Pelastuslaissa on määritelty pelastustoiminnan johtajalle laajalti valtuuksia ihmisten työhön määräämisestä sekä omaisuuden haltuunotosta ja hyödyntämisestä pelastustoiminnassa (Pelastuslaki 379/2011, 36§.) Näiden määräysten rinnalla onnettomuuspaikoilla kuvaamisen rajoittamisen pitäisi olla mahdollista, mutta asiaa ei ole tulkittu niin tai eritelty lain pykälissä.

3.2 Laki muualla

Sen lisäksi, että Suomessa ollaan huolissaan onnettomuuspaikoilla kuvaamisesta, on sama asioitu huomioitu myös muissa maissa. Esimerkiksi Ruotsissa on tullut vuoden 2018 alussa voimaan laki, joka on tarkoitettu muun muassa kostopornon levittämistä vastaan, mutta on olemassa mahdollisuus, että sitä voitaisiin soveltaa myös onnettomuuspaikoilta taltioituun kuvamateriaaliin. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että onnettomuuspaikoilla otettujen kuvien tai videoiden levittämisestä voi saada Ruotsissa sakkorangaistuksen tai jopa vankeutta. Laki kriminalisoi lähinnä sellaisen materiaalin levittämisen, josta henkilöt ovat tunnistettavissa, mutta tunnistettavuutta ei ole rajattu esimerkiksi kasvokuviin. (YLE 2018; SVT 2018.)

Saksassa on eri osavaltioissa erilaisia käytäntöjä kuvaamisen suhteen. Pääasiallisesti kuvaaminen on kuitenkin kielletty suoraan onnettomuuspaikalla kuvaamisena tai jonkinlaisena häiritsevänä toimintana pelastustoimintaa ajatellen. Sen lisäksi, että onnettomuuspaikoilla kuvaaminen on Saksassa tuomittavaa etenkin, kun se häiritsee pelastustoimintaa, on Saksassa myös vahva yksilön-suoja, joka rajoittaa kuvaamista onnettomuuspaikoilla. Esimerkiksi Saksan liittotasavallan rikoslain 201.§:ssä käsitellään erittäin henkilökohtaisen elämänalueen ja henkilökohtaisten oikeuksien loukkaamista kuvatallenteiden avulla. Tämä koskee niin kuvaamista kuin kuvien julkaisua ja muuta le-vittämistä. (Bundesministerium der Justiz.)

4 TUTKIMUS

Tässä luvussa käsitellään opinnäytetyön tutkimusta. Luvussa käsitellään tutkimuksen taustoja, tutkimuksessa esitettyjä kysymyksiä sekä sitä, minkälaisin perustein tutkimuskyselylinkit pyydettiin välittämään potentiaalisille vastaajille pelastuslaitoksilla ja ensihoidon puolella. Tässä luvussa käsitellään myös, minkälaisia tuloksia tutkimuksesta saatiin.

4.1 Tutkimuksen toteuttaminen

Opinnäytetyön tutkimus toteutettiin määrällisenä tutkimuksena Webropol- nettikyselynä. Kysely tehtiin anonymisti, vastauksia ei pysty yhdistämään vastaajiin. Kyselyyn oli mahdollista vastata suomeksi ja ruotsiksi, koska aihe koskettaa kaikkia alan toimijoita; niin pelastuslaitosten päätoimishenkilöstöä; sivutoimisia, sopimusperusteisia ja vapaaehtoisia palokuntalaisia, kuin ensihoidon toimijotakin. Vain suomeksi vastaamisen mahdollisuus olisi saattanut aiheuttaa vastaamatta jättämistä alueesta riippumasta, mutta etenkin alueilla, joilla kaksikielisiä ja pääasiassa ruotsin kieltä käyttäviä henkilöitä on paljon.

Linkit molempiin kyselyihin lähetettiin saman sähköpostin liitteenä tiedon kanssa, että kyselyyn on mahdollista vastata molemmilla kotimaisilla kielillä. Vastausaikaa oli kyselyn lähettämispäivästä noin kolme viikkoa. Lopulliseksi jäänyt vastausaika riippuu kuitenkin siitä, kuinka pian kyselyn linkin saaneet henkilöt ovat välittäneet sitä eteenpäin.

Linkki kyselyyn jaettavaksi välitettiin pelastuslaitosten pelastuspäälliköiden, ensihoitopäälliköiden ja muiden vastaavan tason päällystöhenkilöiden kautta esihenkilö- tai ryhmänjohtaja-asemissa toimiville henkilöille pelastuslaitoksissa ja ensihoidossa. Tarkoitus oli saada kysymyksiin vastauksia esihenkilöasemassa onnettomuuspaikoilla toimivilta henkilöitä. Tutkimuksen kohderyhmään kuuluivat ensisijaisesti paloesimiehet, sopimus- ja vapaapalokuntien ryhmänjohtajat sekä ensihoidon kenttäjohtajat. Nämä henkilöt rajattiin kohderyhmään paristakin syystä. Ensimmäinen syy oli, että tällaisen taustan henkilöillä olisi todennäköisesti jo jonkinlaista kokemusta tehtävistä, joilla kuvaamista olisi voinut tapahtua. Näin ollen heillä olisi asiasta mahdollisesti ainakin joitain havaintoja, ajatuksia ja mielipiteitä. Lisäksi tutkimus haluttiin rajata edellä mainittuihin henkilöihin, jotta vastausten määrä ei kasvaisi liian suureksi linkin uudelleen jaettavuuden ja koko Suomen kattavan otannan vuoksi.

Tutkimuskyselyyn oli aluksi tarkoitus sisällyttää mukaan myös poliisin kenttäjohtajat, mutta heidät jätettiin pois kahdesta syystä. Ensimmäinen syy oli, että poliisihallinnossa toteutettavat kyselytutkimukset edellyttävät tutkimuslupaa, joka tulee hakea poliisihallituksesta. Poliisien kenttäjohtajat jätettiin kyselystä pois, sillä kysely oli jo lähetetty pelastusalan ja ensihoidon toimijoille viimeisen vastauspäivämäärän kera. Ei ollut tietoa, kuinka nopeasti poliisihallitus myöntäisi tutkimusluvan, jos se

myöntäisi lupaa ollenkaan, joten lupaa päätettiin olla edes hakematta. Toinen syy oli poliisin työn luonne verrattuna pelastusalan ja ensihoidon toimijoihin. Poliisien toiminnan kuvaaminen on kokonaisuutena arkipäiväisempää, ja heidän tehtäviensä kuvaaminen olisi voinut sekoittaa onnettomuuspaikkakuvaamiseen kokonaisuutena kyselyn vastauksissa sen sijaan, että olisi saatu tarkoituksenmukaisia mielipiteitä nimenomaan onnettomuuspaikan kuvaamiseen liittyvästä häiritsevyydestä.

Tutkimukseen tuli vastauksia ennalta määritellyn tavoitekohderyhmän lisäksi niin kutsuville rivimiehiltä kuten palomiehiltä, sopimushenkilöstön miehistötasolta ja perus- ja hoitotason ensihoitajilta. Koska kyseessä oli kuitenkin enemmän mielipide- kuin faktatutkimus, jossa selvitettiin näkemystä asiaan onnettomuuksilta toimineilta henkilöiltä, eivät tällaiset vastaukset vääristä tutkimuksen tuloksia ainakaan merkittävästi.

Tutkimuksen tuloksia saattoi vääristää se, jos vastaaja ei esimerkiksi ollut osallistunut tehtäville, johon kuvaamista koskeva kysely liittyi. Edellä mainituille tehtäville osallistumista ei varmistettu kyselyssä.

Samalla henkilöllä oli mahdollisuus vastata kyselyyn useita kertoja. Sama linkki oli käytössä kaikilla vastaajilla. Linkki ei sulkeutunut vastaamiskelvottomaksi, vaikka kyselyyn vastasi. Sivun päivittämällä kyselyyn oli mahdollisuus vastata kerta toisensa jälkeen. Mahdollisuus kyselyn tulosten vääristämiseen käytännössä siis on olemassa.

4.2 Tutkimuskysymykset

Tutkimuskysymykset löytyvät liitteenä (liite2).

Suomenkielisessä kyselyssä kysymykseksi 9 oli huolimattomuuden tai vahingon seurauksena päätyneet kysymykset 2 uudestaan. Todennäköisesti tästäkin kyselyn vapaan sanan ja palautteen laatikoon tuli palautetta siitä, että kysely tuntui toistavan itseään. Ruotsinkielinen kysely lähti täytettäväksi niin, että ainakin yhteen kysymykseen oli eksynyt kirjoitusvirhe. Tämä oli kuitenkin vain kahden kirjaimen paikanvaihdos, ja sama sana esiintyi kyselyssä useamman kerran myös oikein kirjoitettuna. Lisäksi kysymys saatiin korjattua jo parin vastauksen jälkeen, joten vahinko jäi todennäköisesti pieneksi tai olemattomaksi.

Tutkimuksessa selvitettiin ensiksi maakunta tai alue, jolla henkilö toimii sekä toimenkuva ja työtehtävä. Kysymys oli vapaasti vastattavissa muun muassa siksi, että vastaajien mahdolliset tehtävänimikkeet olivat niin moninaisia, että monivalintakysymysten vaihtoehtojen luonti olisi ollut lähes mahdotonta. Maakunta tai alue ja toimenkuva tai työtehtävä selvitettiin osaksi siksi, että voitaisiin

pysyä edes jonkin verran selvillä siitä, miltä alueilta tuloksia on jo saatu. Tämän tiedon perusteella pystyttiin myös tarkastelemaan, onko jollekin alueelle syytä lähettää muistutusviestiä tutkimukseen vastaamisesta riittävän laajan otannan varmistamiseksi. Vastausten määrä lähti kuitenkin kasvaamaan niin nopeasti, ettei muistutusviesteille ollut tarvetta. Vastauksia kyselyyn saatiin lähes kaikilta Suomen pelastusalueilta.

Toisena kysymyksenä selvitettiin, onko vastaaja joskus hälytyksellä kokenut, että siviilien tai toimittajien kuvaaminen on häirinnyt tehtävän suorittamista. Kysymys oli monivalintakysymys, ja mahdollisuuksia vastata oli kyllä, siviilien; kyllä, toimittajien; kyllä molempien sekä ei. Seuraava kysymys oli liukukysymys kuvaamisen häiritsevyydestä asteikolla 1–10, mikäli vastaaja oli vastannut jonkin myöntävistä vaihtoehtoista edelliseen kysymykseen.

Neljäs kysymys selvitti, onko vastaaja kokenut ulkopuolisten joutuneen vaaraan oman kuvaamisensa tai jonkun toisen kuvaamisen vuoksi. Kuten kysymyksessä numero 2, myös tässä kysymyksessä oli kolme myöntävää vaihtoehtoa; kyllä, oman; kyllä, muiden; kyllä, molempien sekä ei.

Viidennessä kysymyksessä kysyttiin kaikessa yksinkertaisuudessaan, onko vastaaja kokenut uhrien yksityisyyden suojan vaarantuneen kuvaamisen vuoksi. Vastausvaihtoehdot olivat kyllä ja ei.

Kuudennessa kysymyksessä selvitettiin, onko vastaaja kokenut oman yksityisyytensä suojan vaarantuneen kuvaamisen vuoksi. Vastausvaihtoehdot olivat kyllä ja ei.

Kysymyksellä numero seitsemän selvitettiin, onko kuvaamista onnettomuuspaikoilla pyritty rajoittamaan. Mikäli tähän kysymykseen vastasi kyllä, kysyttiin kahdeksannessa kysymyksessä vapaaehtoista selvitystä siitä, miten. Kysymykseen vastaaminen ei ollut pakollista, mutta jokainen ”kyllä” vastannut oli ainakin jotenkin avannut, miten kuvaamiseen on puututtu.

Kohdassa 10, ruotsinkielisessä kyselyssä kohta 9, kysyttiin, onko vastaaja käyttänyt menetelmiä tai välineitä uhrien yksityisyyden suojan turvaamiseksi ja seuraavassa kysymyksessä pyydettiin myöntävästi vastanneita kertomaan millaisia. Myöntäviä vastauksia oli 372, mutta sanallisia vastauksia annettiin hieman harvempi; 365.

12. kysymys, ruotsinkielisessä kyselyssä 11, kysyttiin, onko vastaaja sitä mieltä, että onnettomuuspaikoilla tapahtuvaa kuvaamista pitäisi pystyä rajoittamaan. Vastausvaihtoehtoina oli kolme myöntävää; kyllä, siviilien; kyllä, toimittajien; kyllä, molempien sekä en.

Viimeisenä kysymyksenä ennen vapaata sanaa kysyttiin, onko vastaaja sitä mieltä, että onnettomuuspaikoilta otettujen kuvien ja videoiden levittämistä pitäisi pystyä rajoittamaan. Vaihtoehtoja oli kolme myöntävää; kyllä, kuvien; kyllä videoiden; kyllä molempien sekä en.

Viimeisenä kyselyssä oli kohta vapaa sana, johon ei ollut annettu erikseen ohjeistusta. Vapaan sanan kenttää ei siis rajattu kuinkaan, joten kommentteja pystyi esittämään sekä aiheesta että sen vierestä.

4.3 Tutkimuksen tulokset

Kyselyyn oli mahdollista vastata sekä suomeksi että ruotsiksi. Vastaukset on käsitelty kappaleessa erittelemättä suomen- ja ruotsinkielisiä vastauksia paitsi, jos erittelystä on erikseen maininta. Koska ruotsinkielisiä vastauksia oli verrattain vähän omassa kyselyssään, oli havainnollistavien taulukoiden luominen kyselyn tuloksia vääristelemättä lähes mahdotonta. Tästä syystä valtaosa vastauksista on esitetty vain kirjallisesti.

Tavoitteena oli saada kyselyyn vähintään 200, mutta alle 1 000 vastausta. Tavoite tuntui realistiselta kyselyn verrattaisen yksinkertaisuuden ja nopeuden vuoksi sekä siksi, että laskennallisesti yhden pelastuslaitoksen henkilöstön kyselyyn vastaamistavoite oli verrattain pieni. Tavoite täyttyi, sillä vastaajamäärä oli yhteensä 505. Tästä syystä muistutusta kyselyyn vastaamisesta ei lähetetty, vaikka osa pelastuslaitoksista ei antanut vastauksia ollenkaan. Kokonaisuudessaan vastauksia tuli kuitenkin melko tasaisesti niin, että lähes kaikki Suomen pelastusalueet tuli katettua. Vastauksia tuli niin vakituisen pelastushenkilöstön, sopimushenkilöstön kuin ensihoidon puolelta.

Kyselyn kaikkiin kysymyksiin ei ollut pakko vastata. Yksittäisten kysymysten vastausmäärä oli pääasiallisesti 470 ja 500 vastauksen väliltä. Loogisesti vähemmän vastauksia oli sellaisissa kohdissa, joissa vastaamaan pyydettiin vain, jos edelliseen kysymykseen oli vastattu myöntävästi. Kysely tehtiin määrällisenä Webropol- kyselynä, joka sisälsi 14 kysymystä. Vaikka ruotsinkielisiä vastauksia tuli vain jotain kymmeniä, osoitti se, että myös ruotsinkieliselle kyselylle oli tarvetta.

Kysely oli suunnattu pelastus- ja ensihoitupuolen ryhmänjohtaja- ja esihenkilöasemissa toimiville henkilöille, mutta vastauksia tuli myös korkeammilta esihenkilötahoilta sekä miehistötasolta. Tämä ei kuitenkaan kokonaisuutena vaikuta kyselyn luotettavuuteen, sillä kyseessä oli mielipidekysely ja kriteerit vastaamiseen oli olla toiminut onnettomuuspaikalla hälytyksellä. Toki vastaus jos toinenkin oli eksynyt mukaan myös sellaisilta henkilöiltä, jotka eivät olleet vielä kyselyyn vaadittaville onnettomuuksille osallistuneet. Osa näistä vastauksista kävi ilmi, kun osa vastaajista kertoi taustoistaan enemmän vapaan sanan kohdassa.

Kyselyn alkupuolella selvitettiin ovatko vastaajat kokeneet joskus hälytyksellä, että joko toimittajien tai siviilien kuvaaminen on häirinnyt tehtävän suorittamista. 80 prosenttia vastasi joko jommankumman tai molempien kuvaamisen häirinneen onnettomuuspaikoilla toimimista. Kuvaamisen häiritsevyyden taso sen sijaan vaihteli huomattavasti nollan ja kymmenen välillä, kun 1 oli ei juurikaan ja 10 työn mahdottomaksi tekevästi. Suurin osa vastauksista asettautui kuitenkin melko tasaisesti vaihtoehtojen 3 ja 7 välille.

Joko oman tai muiden kuvaamisen vuoksi ulkopuolisten koettiin joutuneen vaaraan vastaajista noin puolen mielestä. Uhrin yksityisyyden suojan koki vaarantuneen yli 80 prosenttia vastaajista ja noin neljännes vastaajista olikin tehnyt hälytyksillä toimenpiteitä kuvaamisen rajoittamiseksi. Lisäksi jopa 75 prosenttia on tehnyt toimenpiteitä uhrin yksityisyyden suojaamiseksi. Kuvaamista rajoittavien toimenpiteiden todettiin kuitenkin vievän aikaa itse pelastus- tai muilta auttamistoimilta.

Oman yksityisyytensä koki vaarantuneen hieman yli puolet vastaajista. Auttajien yksityisyyden suojaan liittyen vapaan sanan osissa nostettiin esille, kuinka viranomaisten toiminnan tulee olla läpinäkyvää ja lain mukaan etenevää ja toisinaan tilanteissa kuvamateriaali voi toimia myös auttajan hyväksi tai tärkeänä lähteenä onnettomuuden tutkinnassa. Lisäksi näkyvyyttä pidettiin tietyllä tapaa hyvänä mainoksenakin, sillä auttajien toiminnan ollessa esillä sosiaalisessa mediassa tai uutisissa saadaan alalle ja toiminnalle näkyvyyttä.

Yli 90 prosenttia vastaajista oli sitä mieltä, että kuvaamista onnettomuuspaikoilla pitäisi pystyä rajoittamaan, ja vain muutamia vastaajia lukuun ottamatta rajoittamisen haluttiin koskevan sekä video- että kuvamateriaalia. Vapaan sanan osiossa esitettiin kuitenkin huoli siitä, miten kuvaamisen rajoittaminen olisi mahdollista, vaikka se olisi kirjattu lakiin. Laki, jota kukaan ei pysty valvomaan, on vain sanoja paperilla.

Viimeisenä osiona kyselyssä oli vapaa sana, johon tuli yhteensä 165 vastausta. Vapaan sanan osiossa oli selvästi nähtävissä vastaajien huoli siitä, kuinka esimerkiksi liikenneonnettomuuksilla ohi ajavien autojen kuljettajat eivät välttämättä keskity muuhun liikenteeseen tai liikenteenohjaajaan yrittäessään saada kuvaa onnettomuuspaikkaa ohittaessaan. Pääasiallisesti vahingoilta on vielä vältytty, mutta moni vastaaja nosti vapaan sanan puolella esille seuraavan kysymyksen: ”Pitääkö jonkun auttajista kuolla tai loukkaantua ennen kuin asialle tehdään jotain?”

Vapaassa sanassa puututtiin myös siihen, että usein toimittajien kuvaaminen on kuitenkin enemmän jonkinlaisen ammattietiikan piirissä. He eivät kuvaa tai julkaise aivan mitä tahansa, vaikka heidänkin kuvaamisensa oli moni kokenut häiritseväksi. Siviilien kuvaaminen sen sijaan koettiin erityisen häiritseväksi, ajattelemattomaksi, ja kuvien julkaisun tapahtuvan ilman sen suurempaa suodattamista.

Muuten vapaassa sanassa oli mielipiteitä sekä rajoittamista että kuvaamista puoltaen ja ehdotuksia kuvaamisen rajoittamiseksi tai vähentämiseksi. Lisäksi vapaan sanan osiossa kommentoitiin vielä kyselyn aikaan tuloillaan ollutta kansalaisaloitetta. Seassa oli myös tämän opinnäytetyön tekijälle kannustavia ja opintointoa toivottavia viestejä sekä sähköpostiosoitteita valmiin työn luettavaksi saamisen toivossa.

Kyselyn ruotsinkielisellä puolella oli tartuttu myös joidenkin kysymysten kielioppiin. Suomenkielisessä kyselyssä oli mainittu joitain kertoja, kuinka kysymykset toistivat itseään. Vaikka kommentti saattoi johtua kysymysten samankaltaisuudesta, voi se selittyä myös sillä, että kysymys numero 2 ”Oletko joskus hälytyksellä kokenut, että siviilien tai toimittajien kuvaaminen on häirinnyt tehtävän suorittamista” oli kopioitunut myös kysymykseksi numero 9. Erikoista sinänsä oli, että täysin samoin aseteltujen kysymysten vastaukset poikkesivat toisistaan jonkin verran.

5 KANSALAISALOITE

Tässä luvussa käsitellään osana opinnäytetyötä käynnistetyn kansalaisaloitteen prosessia sekä sen tuloksia. Luvussa käsitellään kansalaisaloitetta yleisellä tasolla sekä kansalaisaloitteen kytkeytymistä tähän opinnäytetyöhön ja sen aiheeseen.

Jo opinnäytetyön suunnitteluvaiheessa oletusarvona oli, että onnettomuuspaikoilla kuvaaminen on haitallista tai vähintäänkin häiritsevää mahdollisesti jopa siinä määrin, että se tulisi kieltää. Tätä lähdettiin tutkimaan opinnäytetyön tutkimuksena pelastushenkilöstölle suunnatun kyselyn keinoin. Kyselyn tuloksia käytettiin opinnäytetyön osana aloitetun kansalaisaloitteen perusteina.

Tavallaan kansalaisaloite voidaan nähdä opinnäytetyön toisena tutkimusosana – Koska tutkimus osoitti auttajien näkökulmasta kuvaamisen olevan niin häiritsevää, että se tulisi kieltää, voisi kansalaisaloite riittävän kannattajamäärän kerätessään vahvistaa tulosta entisestään.

5.1 Kansalaisaloitteen prosessi

Äänioikeutettu Suomen kansalainen voi tehdä kansalaisaloitteen. Kansalaisaloitteella ehdotetaan uutta lakia, muutosta voimassa olevaan lakiin tai olemassa olevan lain kumoamista. Kansalaisaloite etenee eduskunnan käsiteltäväksi, jos se on kerännyt vähintään 50 000 kannatusilmoitusta kuuden kuukauden kuluessa. (Kansalaisaloite.fi.)

Osana opinnäytetyötä käynnistettiin kansalaisaloite onnettomuuspaikoilla kuvaamisen ja kuvamateriaalin levittämisen rajoittamiseksi. Aloitteita samasta aiheesta on ollut vireillä useita. Niistä yksikään ei ole kerännyt 50 000 kannatusilmoitusta ja edennyt eduskuntaan.

Onnettomuuspaikoilla kuvaamiseen liittyvät kansalaisaloitteet ovat saaneet kannatusta tuhansien ja noin kymmenen tuhannen kannatusilmoituksen väliltä. Onnettomuuspaikoilla kuvaamisen rajoittamiseksi, kieltämiseksi ja rangaistavaksi tehtäväksi on kansalaisaloite.fi:ssä meneillään aloitteita taasisen epätasaisesti. Aloitteiden sisällöt ovat pitkälti samoja; onnettomuuspaikoilla kuvaaminen halutaan kieltää tai sitä halutaan rajoittaa, koska se häiritsee onnettomuuspaikoilla tehtävien suorittamista ja aiheuttaa lisävahinkojen vaaraa sekä voi loukata uhrien yksityisyyttä.

Kansalaisaloitteen aloittamiseksi tarvitaan viisi vastuuhenkilöä, jotka katsotaan kansalaisaloitteen aloittajiksi. Yksi näistä henkilöistä on kansalaisaloitteen vastuuhenkilö ja vähintään yksi lopuista neljästä hänen varahenkilönsä. Kansalaisaloitteen aloittajien on oltava äänioikeutettuja Suomen kansalaisia. Kansalaisaloitteen voi aloittaa periaatteessa mistä aiheesta tahansa, kunhan saa kerättyä viisi ehdot täyttävää aloittajaa.

Jos kansalaisaloite kerää 50 000 kannatusilmoitusta, luovutetaan aloite eduskunnalle ja on eduskunnan otettava se käsittelyyn. Kannatusilmoitusten täytyminen ei kuitenkaan vielä tarkoita sitä, että kansalaisaloitteen vaatimukset tulaisiin kirjaamaan lakiin tai muuten ottamaan käyttöön. Kansalaisaloite voi käydä käsiteltävänä eduskunnassa hyvinkin lyhyestikin johtamatta minkäänlaisiin muutoksiin.

Opinnäytetyön tutkimuksen tulosten pohjalta aloitettiin 8.2.2021 kansalaisaloite lain valmistelun aloittamiseksi onnettomuuspaikoilla kuvaamisen ja kuvamateriaalin levittämisen rajoittamiseksi. Kansalaisaloite oli ehdotus lain valmisteluun ryhtymisestä ja sen perusteluina käytettiin niin työturvallisuutta, yksityisyyden suojaan kuin inhimillisyyteen vetoamistakin. Opinnäytetyöhön liittyvän kansalaisaloitteen perusteluiden pohjana käytettiin tämän opinnäytetyön tutkimuksen tuloksia siitä, kuinka haitalliseksi onnettomuuspaikoilla kuvaaminen pelastushenkilöstön näkökulmasta koetaan. Kansalaisaloitteen perustelut ovat liitteenä (Liite 1).

Aloite sai kuitenkin näkyvyyttä sosiaalisessa mediassa sekä pelastusalan julkaisuissa ja jossain pienemmissä uutisjulkaisuissa. Lisäksi kansalaisaloitteen sanomaa välitettiin aloitetta varten perustetulla Instagram-tilillä. Tilillä kerrottiin kansalaisaloitteen sanomaa yksinkertaisin kuvin ja julkaisuin.

Kuva 3. Muun muassa yllä esitetyn kuvan kaltaisilla kuvilla ja kuvateksteillä kansalaisaloitetta varten perustetulla Instagram-tilillä kansalaisaloitteen sanomaa levitettiin sosiaalisessa mediassa.

5.2 Kansalaisaloitteen tulokset

Tämä opinnäytetyön kirjoittamishetkellä kansalaisaloitteita kansalaisaloite.fi:ssä on ollut vireillä yhteensä 1 448. Kokonaismäärässä on mukana tällä hetkellä vireillä olevat, päättyneet vähintään 50 000 kannatusilmoitusta keränneet aloitteet sekä päättyneet vähemmän kuin 50 000 kannatusilmoitusta keränneet aloitteet. Aloitteista 64 on kerännyt yli 50 000 allekirjoitusta, ja ne on toimitettu eduskuntaan. Kaikkein menestynein kansalaisaloite on ollut tasa-arvoista avioliittolakia vaatinut kansalaisaloite, joka keräsi yhteensä 166 851 kannatusilmoitusta, joista 156 234 kansalaisaloite.fi:ssä. (Kansalaisaloite.fi.)

On monien asioiden summa, kerääkö kansalaisaloite riittävän määrän kannatusilmoituksia edetäkseen eduskunnan käsittelyyn. Opinnäytetyöhön liittyvällä kansalaisaloitteella ei ollut taloudellista tukea eikä mittavia mainoskanavia. Aloite sai kuitenkin näkyvyyttä sosiaalisessa mediassa sekä pelastusalan julkaisuissa ja jossain pienemmissä uutisjulkaisuissa. Eri markkinointikanavista ja ennenkin kansalaisaloite.fi:ssä esille nostetusta aiheesta huolimatta kansalaisaloite ei kerännyt puolen vuoden kannatusilmoitusten keräysaikana kuin 3900 kannatusilmoitusta. Vaikka itse opinnäytetyön osana aloitettu kansalaisaloite ei täyttänyt eduskuntaan toimitettavien kansalaisaloitteiden allekirjoitusmäärää, voidaan opinnäytetyötä ja sen tuloksia hyödyntää osana mahdollisia tulevia kansalaisaloitteita onnettomuuspaikoilla kuvaamiseen ja sen rajoittamiseen liittyen.

6 TYÖN JA SEN TULOSTEN KÄYTETTÄVYYS JATKOSSA

Tässä luvussa käsitellään opinnäytetyön tulosten käytettävyyttä ja mahdollisuutta materiaalin jatkojalostukseen. Luvussa käsitellään, miten opinnäytetyötä ja sen tuloksia voidaan hyödyntää, mutta on myös jo hyödynnetty.

Pääasiallisesti opinnäytetyön tuloksista on mahdollista hyötyä osana turvallisuusviestintää ja sen suunnittelua. Opinnäytetyötä ja sen tuloksia voidaan käyttää esimerkiksi osana turvallisuusviestintää aivan erityisesti sitä suunniteltaessa vielä sosiaalisen median pelisääntöjä opetteleville nuorille. Mediataitokeskuksella on jo olemassa materiaaleja, joita käytetään nuorten valistuksessa internetissä julkaisemisen suhteen. Samoja materiaaleja yhdessä tämän opinnäytetyön ja sen tutkimuksen tulosten kanssa käytettäessä voitaisiin saada hyvin ajankohtaista, tarkoituksenmukaista ja tehokasta ennaltaehkäisevää materiaalia turvallisuusviestintään erityisesti nuorelle sosiaalisessa mediassa sujuvasti sukuloivalle ikäpolvelle. Esimerkiksi nuorten vapaa-ajan viettoon suunnatuissa tiloissa nuorille aletaan puhua hyvin varhaisessa vaiheessa siitä, onko kaverin kuvien julkaisu sopivaa ilman lupaa (Mediataitokoulu).

Opinnäytetyömateriaaleja, kuten tutkimustuloksia, on hyödynnetty turvallisuusviestinnässä jo ennen opinnäytetyön valmistumista ja julkaisua. Suomen palopäällystöliitto käytti opinnäytetyön tutkimuksen tuloksia osana KUVAA ELÄMÄÄ - Älä onnettomuuspaikkaa -kampanjassa, jossa nimenomaan onnettomuuspaikkojen kuvaamiseen haluttiin puuttua. Osana kampanjaa jaettiin pelastuslaitoksille muun muassa autoihin liimattavia tarroja, jotka julistivat kampanjan sanomaa. Tarroja jaettiin sekä suomeksi, että ruotsiksi. Pelastusajoneuvojen lisäksi niitä liimattiin ainakin ambulansseihin. Kampanja toteutettiin kevään ja kesän 2022 aikana, mutta jaettuja tarroja oli sallittua ja suotavaa pitää ajoneuvoissa niin kauan, kuin ne pysyvät ajoneuvoissa siististi kiinni. Monet pelastuslaitokset ovat jättäneet tarrat ajoneuvoihin vielä kampanjan jälkeen. Kuvissa 4 ja 5 on esimerkkejä, kuinka tarroja on liimattu autoihin. Esimerkkikuvat ovat Keski-Pohjanmaan pelastuslaitoksen Kokkolan aseman sammutusautosta sekä Pohjanmaan pelastuslaitoksen Vaasan Vapaaehtoisen Palokuntayhdistyksen sammutusautosta.

Kuva 4. Kuvassa Keski-Pohjanmaan pelastuslaitoksen sammutusauton takaosa, jossa takaluukun oikeaan alakulmaan on liimattu heijastava "KUVAA ELÄMÄÄ älä onnettomuuspaikkaa"- tarra.

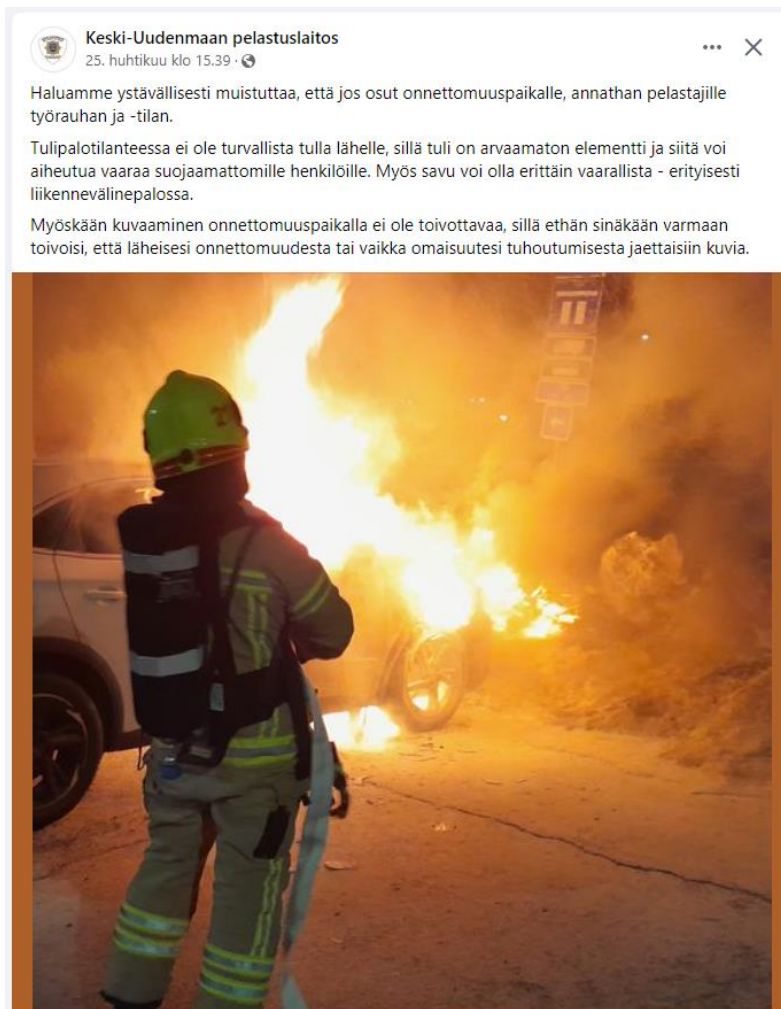
Kuva 5. Kuvassa Pohjanmaan pelastuslaitoksen Vaasan VPK:n sammutusauton takaosa, jossa takaluukun vasemmassa yläkulmassa suomenkielinen "KUVAA ELÄMÄÄ älä onnettomuuspaikkaa"- tarra ja oikeassa yläkulmassa ruotsinkielinen "FOTOGRAFERA LIVET inte olycksplatsen"- tarra.

7 POHDINTA

”Onko onnettomuuspaikoilla kuvaaminen niin haitallista, että se tulisi kieltää?”

Lopullista vastausta opinnäytetyön pääkysymykseen ei löydetty, mutta työn tulosten perusteella voidaan sanoa, että auttajien tai ainakin tutkimukseen osaa ottaneiden auttajien näkökanta on selkeä. Onnettomuuspaikoilla kuvaaminen koetaan haitalliseksi ja häiritseväksi. Kuvaamisen ja siitä mahdollisesti aiheutuvien seurauksien pahimpia skenaarioita jopa pelätään.

Pelastuslaitokset ovat ottaneet selvästi jo tapakulttuuriin onnettomuuspaikoilla kuvaamisesta ja lähinnä sen lopettamisesta muistuttelun. Tämä on nähtävissä säännöllisen epäsäännöllisesti sekä mediassa että enenevässä määrin sosiaalisen median puolella, missä asiasta voi muistuttaa aina sen ollessa ajankohtaista. Pelastuslaitokset puuttuvat onnettomuuspaikoilla kuvaamiseen erityisesti sosiaalisen median julkaisuissaan toisinaan hyvin matalallakin kynnyksellä.

Kuva 6. Pelastuslaitokset muistuttavat työrauhan- ja tilan antamisesta auttajille. Julkaisussa muistetaan myös onnettomuuspaikan vaaroista (*Keski-Uudenmaan pelastuslaitos, Facebook*).

Ihmisluento on utelias, oman uteliaisuuden ongelmallisuutta ei välttämättä huomata lainkaan ennen kuin epämiellyttävä tilanne osuu omalle kohdalle. Vaikka pelastuslaitokset tekisivät kuinka paljon töitä muistuttaakseen onnettomuuspaikalla kuvaamisen haitallisuudesta ja vaikka pidettäisiin kuinka monta kampanjaa onnettomuuspaikoilla kuvaamisen vähentämiseksi, muutos tapahtuu hitaasti. Onnettomuuspaikoilla kuvaaminen tuomitaan ajatuksena ja yleisellä taholla, mutta aika moni kaivaa puhelimen taskustaan onnettomuuspaikalle osuessaan. Mahdollisesti muuta kuin avun hyllyttämistä suunnitellen.

Ihmisillä on jatkuvasti suurempi tarve tyydyttää tiedonjanoa ja täyttää tylsyyttä. Niin kutsutut klikkiotsikot saavat huomiota ja dramaattiset kohtalot ovat kiinnostaneet muita koko ihmiskunnan historian ajan; olivathan ennen teloituksetkin julkisia.

Medialla on suuri vastuu siitä, millainen kuvamateriaali päätyy ihmisten nähtäville. Median toiminta ”olitko paikalla - lähetä kuva” on provosoivaa ja jopa houkuttelee kuvaamaan onnettomuuspaikkaa mahdollisten palkkiorahojen toivossa. Sosiaalisessa mediassa kuvien levittäminen on entistä nopeampaa ja kuvia levitetään monesti ajattelematta asiaa sen pidemmälle. Kerran julkaistua materiaalia on todella vaikeaa ja oikeastaan lähes mahdotonta saada pois internetistä.

7.1 Työn prosessi ja onnistuminen

Työn aihe oli ainakin jollain tavalla hautunut mielessäni pitkään. Onnettomuuspaikoilla kuvaamisen haitallisuus oli, kuten esipuheessakin mainittu, vaikuttanut elämääni jo ennen kuin olin astunut edes palokunnan, saati sitten Pelastusopiston ovista sisään.

Vaikka opinnäytetyön aihe on ajankohtainen, ja kuvaaminen onnettomuuspaikalla on pinnalla jatkuvasti etenkin viranomaisten puolelta, ei opinnäytetyötä viranomaisten näkökulmasta onnettomuuspaikalla kuvaamiseen ja kuvamateriaalin leviämiseen ole aiemmin tehty tutkimusta.

Saatoin työn aihetta ja pääkysymystä valitessani haukata liian ison palan ja aiheesta tuli verrattain laaja. Toisaalta asiaa oli tarpeellista käsitellä riittävän laajasti ja aiheesta jää ammennettavaa vielä seuraavillekin. En voi kuitenkaan olla miettimättä, että työtä olisi ollut mahdollista tiivistää, työkuormaa vähentää ja käsitellä aihetta näin ehkä jopa syvemmin, jos olisin rajannut aihetta yksilöidymäksi osaksi onnettomuuspaikoilla kuvaamista.

Opinnäytetyöhön löytyi hyvin materiaalia, mutta se kaikki oli etsittävä internetistä. Tämä toki helpotti työtä, kun käytännössä kaikki materiaali oli käden ulottuvilla kaiken aikaa. Nettilähteiden käyt-

täminen ainoina lähteinä ei kuitenkaan tuntunut helpolta eikä välttämättä täysin tarkoituksenmukaiseltakaan. Osa lähteistä sisälsi myös paljon asiaa monesta näkökulmasta samasta aiheesta, joten samaa lähdettä tuli käytettyä useammassa kohdissa.

Opinnäytetyön prosessi oli pitkä ja venyi tarpeettomasti ja yhtäkkiä alkanut maailman laajuinen pandemia tuntui vain pahentavan asioita. Etäopinnoissa pitkät päivät tietokoneen ääressä eivät innostaneet paneutumaan opinnäytetyöhön vielä illalla. Kun työstä ja sen valmistumisesta vastasi vain itselleen, oli se ensimmäinen asia, joka jäi niin sanotusti laatikon pohjalle pölyttymään ja odottamaan parempaa aikaa valmistumiselleen.

Myös onnistumattomuus kansalaisaloitteen allekirjoitusten keräämisen kanssa vähensi motivaatiota opinnäytteen etenemisessä. Vaikka lopputulos oli odotettavissa, tällaiset murskalukemat allekirjoitusten vähydessä söivät taistelutahtoa. Voidaan vain arvailla, miksi kannatusilmoitusten määrä jäi näin vähäiseksi, vaikka yleinen ilmapiiri tuntuukin tuomitsevan onnettomuuspaikoilla kuvaamisen.

7.2 Oma oppiminen ja henkilökohtainen pohdinta

Opinnäytetyön tutkimusta tehdessä tarkoituksenmukaisten kysymysten miettiminen oli verrattain helppoa, mutta niiden kääntäminen ruotsin kielelle kysymysten merkityksen muuttumatta oli arvoitus itsessään. Onneksi kirjallisten vastausten läpi käynti ruotsiksi oli huomattavasti kysymysten kääntämistä helpompaa.

Suuret laivat kääntyvät hitaasti. Koen, että onnettomuuspaikkojen kuvaaminen on asennekysymys, jonka vaikutukset toimintaan onnettomuuspaikoilla puhuttavat vielä pitkään. Jos kuvaaminen olisi yleisesti ottaen tuomitumpaa, eivät ihmiset ehkä hakeutuisi kuvaamaan onnettomuuspaikkoja. Onnettomuuspaikoilla kuvaamisen parissa on onnistuttu saavuttamaan jo jonkinlainen kulttuurimuutos, kun median juttuvinkki- osiossa muistutetaan onnettomuuspaikalla tärkeimmäksi hälyttää paikalle lisäapua sekä, ettei pelastushenkilöstöä sovi häiritä.

Koen, että tämä opinnäytetyö antaa hyvän pohjan seuraavalle, joka haluaa tehdä jotain onnettomuuspaikoilla kuvaamisen rajoittamiseksi. Työ turvallisempaan onnettomuuspaikkatyöskentelyyn ja materiaalsen levittämisen rajoittamiseksi on aloitettu, mutta prosessi on ehdottomasti laajempi kuin yhden opinnäytetyön työtunnit antavat myöden. Lopullinen työ tehdään turvallisuusviestinnän puolella, asenteissa ja pitkän ajan kuluessa, mutta uskon ja toivon, etteivät tämän työn tulokset jää vain opinnäytetyöhön vaan tulevat myöhemminkin hyödynnetyiksi ja huomioiduiksi.

LÄHTEET

Bundesministerium de Justiz. www-dokumentti. https://www.gesetze-im-inter-net.de/stgb/___201a.html. 7.5.2023

Iltta-Sanomat. www-dokumentti. <https://www.is.fi/autot/art-2000006295678.html>. 4.11.2019

Kansalaisaloitepalvelu. www-sivusto. <https://www.kansalaisaloite.fi/fi> 7.5.2023

Keski-Uudenmaan pelastuslaitos. Facebook- sivusto. <https://www.facebook.com/keskiuudenmaanpelastuslaitos>. 25.4.2023

Mediataitokoulu. www-dokumentti. <https://mediataitokoulu.fi/kuvaamisjulistte.pdf>. 7.5.2023

MTVuutiset.fi. www-dokumentti. <https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/rekka-ajoi-onnettomuuspaikan-raivaustoissa-olleen-paloauton-peraan-tormasi-taman-jalkeen-moottoritien-keskikaiteeseen/8121644>. 20.4.2021

Pelastuslaki 379/2011

Pohjois-Savon pelastuslaitos. Facebook-sivusto. <https://www.facebook.com/pohjoissavonpelastuslaitos>. 24.9.2021

Oulu-Koillismaan pelastuslaitos. Instagram-tili. <https://www.instagram.com/oulukoillismaanpelastuslaitos/>.

Poliisi. www-dokumentti. <https://poliisi.fi/valokuvat-ja-videot>. 7.5.2023

Rikoslaki 39/1889

SVT. www-dokumentti. <https://www.svt.se/nyheter/inrikes/ambulansforbundet-valkomnar-ny-lag-kan-gora-det-straffbart-att-fotografera-olycksplatser>. 9.1.2018

Tieliikennelaki 729/2018

YLE. www-dokumentti. <https://yle.fi/a/3-10014397>. 10.1.2018

YLE Marttala. www-dokumentti. <https://yle.fi/a/3-10972680>. 16.9.2019

YLE Korpelainen. www-dokumentti. <https://yle.fi/a/3-10637179>. 11.2.2019

LIITE 1

Kansalaisaloitteen perustelut

Kansalaisaloite lain valmistelun aloittamiseksi onnettomuuspaikoilla kuvaamisen ja kuvamateriaalin levittämisen rajoittamiseksi.

Onnettomuuspaikoilla kuvaamista on perusteltua rajoittaa, kun se häiritsee, haittaa tai sen voidaan olettaa häiritsevän tai haittaavan pelastustyötä tai saattavan mahdollisten onnettomuudessa osallisen olleiden yksityisyyden vaaraan.

Onnettomuuden osallisille on turvattava yksilön suoja. Haavoittuvassa tilassa oleva ihminen ei ole itse kykenevä vaikuttamaan siihen, millaista materiaalia hänestä julkaistaan. Onnettomuuden osallisten yksityisyyden suojeleminen onnettomuuspaikkaa, auton rekisterikilpiä ja muuta peittämällä voi viedä resursseja varsinaisilta auttamistoimilta.

Onnettomuuden osallisten omaisten tulisi saada tieto omaisensa loukkaantumisesta tai menehtymisestä onnettomuudessa viranomaisten kautta. Kuvien nopea leviäminen internetin eri kanavien kautta vaikuttaa vahvasti siihen, että onnettomuuspaikalta lähtevä informaatio voi olla puutteellista. Toisinaan kuvat onnettomuuspaikalta leviävät jo ennen auttajien saapumista tai pelastustoimien ollessa pahasti kesken.

Auttajille tulee mahdollistaa niin turvalliset työskentelyolosuhteet, kuin mahdollista. Tähän liittyen ensihoidon ja pelastuksen henkilöstölle tehtiin kysely onnettomuuspaikoilla kuvaamisesta ja sen vaikutuksesta työhön. Kyselyyn osallistui noin 500 pelastuksen ja ensihoidon esihenkilöasemassa toimivaa toimijaa. Jopa 80 prosenttia vastaajista oli sitä mieltä, että kuvaamista onnettomuuspaikoilla pitäisi pystyä rajoittamaan ja lähes sama määrä vastaajista oli joskus tehtävää suorittaessaan kokenut kuvaamisen haittaavan tehtävän suorittamista. Lähes 95 prosenttia vastaajista olivat sitä mieltä, että kuvamateriaalin levittämistä onnettomuuspaikoilta pitäisi pystyä rajoittamaan, vaikka esille nousi myös sen vaikeus.

Kyselyssä oli selkeästi nähtävissä, kuinka kuvaamisesta aiheutuu valtavasti myös itse kuvaamiseen liittymättömiä ongelmia. Ihmiset vaarantavat itsensä ja muut yrittäessään taltioida kuvaa tai videoita onnettomuuspaikalta, ja omaiset saavat väärää kautta tiedon läheistensä joutumisesta onnettomuuteen.

Kyselyn vapaan sanan osiossa nostettiin esille erityisesti liikenneonnettomuustehtävät ja niillä ohi ajavien ajoneuvojen kuljettajat, jotka saattavat onnettomuuspaikkaa kuvatessaan aiheuttaa lisävahinkoja niin itselleen, kuin auttajille.

Kyselyn vapaan sanan osiossa oli myös useammin, kuin kerran herännyt kysymys: pitääkö jonkun auttajista kuolla tai loukkaantua vakavasti ennen kuin asiaan puututaan?

*

Muualla Euroopassa on käytössä lakeja, jotka turvaavat yksilölle suojaa ja pelastushenkilöstölle mahdollisimman turvallisen työympäristön. Suomessakin tehtävät pitäisi olla mahdollista suorittaa ilman, että ensimmäisenä pitää miettiä onnettomuuden osallisten yksityisyyden suojaamista ja sitoa siihen resursseja. Jos joku onnettomuuspaikan toimijoista on eristänyt alueen, eristysaluetta tulisi kunnioittaa ja nauhan ohittaminen luvatta tulisi olla rangaistava teko.

Onnettomuuspaikalta poistumiskehoitus tulisi olla yhtä tehokas, antaa sen sitten pelastustoiminnan johtaja, ensihoidon toimija tai poliisi. Pelastustoiminnan johtajan määrittelemiä eristys- ja vaara-alueita on syytä noudattaa myös siksi, että onnettomuuspaikoilla voi olla jotain siviileille vaarallista, mikä ei vielä ole edes pelastushenkilöstön tiedossa. Erityisesti tällöin onnettomuuspaikalla ja sen läheisyydessä turhaan liikkumista on vältettävä.

Nykylain puitteissa kuvaamisen rajoittamiseen vaaditaan poliisiltakin kovat perusteet ja näyttöä sen haitallisuudesta. Lisäksi poliisin saaminen onnettomuuspaikoille voi olla tietyissä osissa maata vaikeaa ja lähes mahdotonta.

LIITE 2

Webropol- kyselyn kysymykset suomeksi

Kuvaaminen onnettomuuspaikoilla

Maakunta/alue ja toimenkuva/työtehtävä?

Oletko joskus hälytyksellä kokenut, että siviilien tai toimittajien kuvaaminen on häirinnyt tehtävän suorittamista?

Kyllä, siviilien

Kyllä, toimittajien

Kyllä, molempien

En

Jos vastasit kyllä, asteikolla 1-10, kuinka häiritsevästi, kun 1 on ei juurikaan ja 10 on työn mahdottomaksi tekevästi?

Oletko kokenut ulkopuolisten joutuneen vaaraan oman tai muiden kuvaamisen vuoksi?

Kyllä, oman

Kyllä, muiden

Kyllä, molempien

En

Oletko kokenut uhrien yksityisyyden suojan vaarantuneen kuvaamisen vuoksi?

Oletko kokenut oman yksityisyyden suojan vaarantuneen kuvaamisen vuoksi?

Onko kuvaamista pyritty rajoittamaan?

Jos vastasit kyllä, miten?

Oletko käyttänyt menetelmiä/välineitä uhrien yksityisyyden suojan turvaamiseksi?

Jos vastasit kyllä, millaisia?

Oletko sitä mieltä, että kuvaamista onnettomuuspaikoilla pitäisi pystyä rajoittamaan?

Oletko sitä mieltä, että onnettomuuspaikalta otettujen kuvien/videoiden levittämistä pitäisi pystyä rajoittamaan?

Kyllä, kuvien

Kyllä, videoiden

Kyllä, molempien

En

Vapaa sana

Webropol- kyselyn kysymykset ruotsiksi

Fotografering på olycksplatserna

Län/Område och jobbeskrivning/jobbtitel?

Har du någonsin, med ett larm, upplevt att filma civila eller journalister har stört utförandet av en uppgift?

Ja, av civila

Ja, av journalister

Ja, båda två

Nej

Om du svarade ja, på en skala från 1- 10, hur störande när 1 är liten och 10 gör det omöjligt?

Har du upplevt att utomstående har varit i fara på grund av sin egen eller andras filmning?

Har du upplevt hot mot offrens integritet på grund av filmning?

Har du upplevt hot mot din egen integritet på grund av filmning?

Har filmningen försökts att begränsa?

Om du svarade ja, på vilket sätt?

Har du använt metoder/ verktyg för att skydda offrens integritet?

Om du svarade ja, på vilket sätt?

Är du av den åsikt att filmning på olycksplatser borde kunna begränsas?

Är du av den åsikt att det borde vara möjligt att begränsa distributionen av bilder /videor som tagits vid en olycksplatsen?

Ordet är fritt